

סמוכים. הוא היתרון השלישי — שגם הוא חוזר באופן קבוע בתולדות קרבות של עיר בין כוחות סדירים וכוחות מרי.

היום מוכשר הצבא הסדיר להגיע לניצול המכסימלי של היתרונות הנ"ל. "תותחית-הכער" ותותחים נגד-טנקים¹¹ נותנים בידו כלי להתקפה לאלתר על מתרסים או בתים מבוצרים. טנקים ומכוניות-שריון הם אמצעי "נקוי" מתמיד של עורקי העיר העיקריים.

הראשונים הם, גם מכשיר לפריצות לתוך בתים. רמוני-עשן-גז-והצתה. עוזרים לפעולה בביובים ובכרכת התת-קרקעית. חיל הרגלים, — המצוייד בנשק אובטומטי קל, בזוקות, זרקאי-אש וחמרי נפץ, — מוכשר יותר מתמיד לקרב בתוך הבתים. אורח-הפעולה החדש ביותר של הצבא הסדיר בתוך קרב-עיר נגד מורדים, הוא השימוש באוירוני-קרב נושאי-רקטות או תותחים-אבטומטיים, בעיקר — נגד עמדות גבוהות, גגות וכד'.

כך נהגו האנגלים בקרבות נגד האלא"ס באתונה¹². האלוט מקטין במידה רבה את קשיי הקשר, שהכבידו עד כה על פעולת צבא סדיר בשטח בנוי. אפשר לאמר, איפוא, שבהתנגשות ישירה בעיר יש עכשיו לצבא סדיר חדיש יתרון-כוח כלפי כוחות מחתרת, הרבה יותר מזה שהיה לו בתקופות היסטוריות קודמות. במאמר הבא להלן נראה כיצד היו כוחות מחתרת אלה, בהתפתחות ההיסטורית, מסגלים את שיטותיהם לעובדה זו.

י. בר

מערכות עיר היסטוריות — ולקחן

נסיונותיהם של הכוחות המזוינים שבתוך תנועות שחרור להשתלט בקרב גלוי על ערים, אופי שונה להם לפי התקופה וההתפתחות הצבאית שבה, ולפי טיב התנועה המבצעת את הפעולות. ואף על פי כן נראה, כי יש נקודות משותפות לפעולות המבוצעות ע"י אירגונים שונים בתקופות שונות, גם מבחינה אופרטיבית וגם מבחינה טקטית. בחרנו מן הנסיון העשיר, מימים עברו ומן הזמן החדש, כמה דוגמאות טיפוסיות: הראשונה מערכת יוני 1848 של הפועלים הצרפתים נגד כוחות הריאקציה. זוהי דוגמה מובהקת לפעולה תוקפנית של כוחות עממיים בעיר בהיקף גדול. דוגמה שניה — מרד "השוצבונד" הוינאי ב-1934 — מבליטה את בעית הכוחות העממיים בעיר במלחמת-מגן. דוגמה שלישית — מרד הנאצים, להבדיל, בווינה ב-1934; זוהי פעולה העומדת בניגוד לשתי הראשונות, לפי שזוהי פעולת "פוטש", בניגוד לפעולה המונית המופיעה בהנ"ל. הדוגמה הרביעית — היא הקרב שאסרו כוחות-השחרור הצרפתים נגד הנאצים ב-1944 בפריס, והיא מסמלת פעולה תוקפנית של תנועת מחתרת בתנאים החדישים. ואכן, יש להקדיש תשומת לב גם לעובדה שזוהי הפעולה היחידה של תנועת מחתרת בעיר, מאלה שצוינו כאן, אשר נסתיימה בנצחון צבאי של כוחות המחתרת¹. וכן נביא עוד כמה דוגמאות על מנת להסיק מהן את הלקח הנכון.

(11) וכן תותחים אי-מ. קלים — המערכת.

(12) ומאז נוספה דוגמה סוראבאיאה. — המערכת.

(1) אמנם, על רקע הנצחון מצבאית-הכללי של גייסות הברית על הגרמנים בחזית

צרפת. — המערכת.

- (1) בית העיריה
- (2) כיכר-הבסמיליה
- (3) הפוחיאון
- (4) א'המרכז (סיפה)
- (5) אזור מוסדות הממשלה והאספה הלאומית
- (6) איזור סנס-אנסואן-משען המחקומסים
- (7) הנשרים שהפידו בין המחקומסים

ס ע ר כ ת י ו נ י

שני נתונים מוקדמים יש להביא בחשבון ברצוננו להעריך נכונה את מרד פריס ביוני 1848.

- א. לרשות הפיקוד של המורדים עמד הנסיון העשיר של מרידות והפגנות לשעבר, למן המהפכה הצרפתית הגדולה ועד למהפכת פברואר 1848. נוסף לכך נמצא בפיקוד זה קצין מקצועי בעל כשרון מיוחד במינו, כרכוזי שמו, שידע להתאים התאמה מיוחדת את התכנית האופרטיבית ואת דרכי-הבצוע הטקטיים לתנאים המיוחדים של העיר מצד אחד ולאופי המיוחד של הכוח העממי מצד שני.
- ב. הכוחות-הפועלים היו מאורגנים במסגרת צבאית פחות או יותר. אירגון זה נתגבש מראש ב"בתי המלאכה הלאומיים"⁽²⁾ שבהם נערכו הפועלים בחטיבות, נקבעו המפקדים, סודרו מחסני הנשק וכו'. הכוונה העיקרית לתכנית האופרטיבית היתה זו החזרת ומופיעה, כפי שנראה להלן, בכל התכניות של נסיונות השתלטות על ערים בזמן מן הזמנים: לתפוס את המרכז הפוליטי של העיר, שבפריס הם: האי של הנהר סנה, וכן האזור שבסמוך לשתי גדות הנהר, במקום שבו נמצאו העיריה, ארמון המלכות לשעבר (Tailleries), בית הפרלמנט והקרקטים העיקריים, ושאר בניינים ציבוריים חשובים. פרט אופיני מן התכנית — הטיפוסי בעיקר לקרבות-עיר שהרקע להן הוא סוציאלי — היה שלבסיסים ומרחבי ההיערכות של כוחות-הפועלים היו הפרברים, האוגפים את מרכזה של פריס בחצי-גורן עגולה. ולכן ניתנה ממילא האפשרות של התקדמות קונצנטרית מכמה כיוונים למרכז אחד.

(2) ובגלל סגירת "בתי-המלאכה" ע"י הממשלה ניתנה הדחיפה האחרונה להתפרצות המרד. — המ ע ר כ ת.

בהתאם לכך היו כוחות המורדים מאורגנים בארבע „שדרות“. כל שדרה נתבססה על כמה שכונות של פועלים, והשדרות התקדמו מצפון, מזרח וגם מדרום-מזרח⁽¹⁾ של העיר. בתכנון הובלטה הדאגה לפרטים טקטיים שלא לעתים קרובות אתה מוצא דוגמה בתכנון של פעולות עממיות. כל שדרה היתה מלווה פלגות-הבטחה אגפיות חזקות, שסגרו את כל הסימטאות המובילות לצדין, ושמרו מפני מכה באגפה של השדרה העיקרית. נוסף לכך היו בסיסי-היציאה מבוצרים ביצור חזק ע"י מתרסים, מתוך כוונה שימשו מרכזי התנגדות, במקרה של כשלון ההתקפה או נסיגה.

מספרם של הפועלים שהתקוממו היה בערך 40,000 וכולם היו מצויידים רק ברובי-צבא או רובי-ציד. מספרם של כוחות השלטון עלה על 100,000⁽²⁾ ולרשותם עמדו שלוש האמצעים הטכניים הטקטיים של התקופה: ארטילריה, חיל-פרשים, ומהנדסים שנתמחו בפניו מתרסים ובהבער. היתרון, בין בכמות האנשים ובין בטיב הנשק, של כוחות השלטון הוא שהכריע, בסופו של דבר, גם בתוצאות הקרב, אם כי למורדים היה יתרון בתיכון הפעולות ובנצחונות הזמניים שנחלו תחילה.

התקדמות המורדים החלה ב-23 ביוני, בפעולות גישוש וסיור; ויחידות סיור קטנות הגיעו לקרבת המטרות הראשיות, אך נהדפו ע"י כוחות השלטון, שחשבו כי נצחון זה מסיים את כל הפעולה כולה. אך אור ל-24 בחודש ובשעות הבוקר, הנחיתו המורדים את המהלומה העיקרית, ובצהריים לא רחוק אלא 300 מ' ממטרתם הסופית — בשלב הראשון של התכנית — בית העיריה, זה מרכז-המהפכות המסורתי של פריס. אך נצחון זה הוא שהוביל את כוחות המורדים, משטח המתאים לתכסיסיהם ולנשקם אל חלקי העיר האחרים, שרחובותיהם היו ישרים ורחבים יותר — דבר שאיפשר לכוחות השלטון להפעיל את אותם האמצעים הטכניים-טקטיים שהיו יתרוןם — הארטילריה וחיל-הפרשים. בצהרי ה-24 החלו כוחות השלטון בהתקפת-נגד בלוויית אש כדי 100 תותחים, — הופעה שהיתה בלתי נפרצת עד אז — במרידות שנתחוללו בעיר⁽³⁾. הסתערו חיל-הפרשים על הכוחות המתקוממים המוועזעים ע"י האש הארטילרית, הכריחה את הללו לסגת לבסיסיהם, לפרברי הפועלים⁽⁴⁾. אחר כך מחמת מחסור באמצעי קשר, רואים אנו חזיון החוזר ונשנה תמיד בפעולות מעין אלו, כלומר הפסקת אחידותו של הפיקוד והתפרקות כוחות המורדים לחטיבות, שאינן משתפות עוד פעולה זו עם זו. שני-הימים האחרונים של המרד היו ימי התקפות שיטתיות של כוחות השלטון על פרברי הפועלים, וחיסול המתרסים. נתברר שמצד אחד לא יכלו מתרסים אלה לעמוד בפני אש תותחים, ומצד שני לא היו הפועלים מאומנים לפעולה

(3) דהיינו, גם מגדות הסנה השמאלית. — המערך ת.

(4) בכלל זה, כמובן, חטיבות רבות של „המשמר-הלאומי“ המיליצוני: כמעט כל „המשמר-הלאומי“ של פריס, וחטיבות רבות שרוכזו אח"כ, בהדרגה, מכל חלקי צרפת. וכן ראוי לזכור שגם צד הממשלה הספיק להתכונן — כיון שהתקוממות לא היתה בלתי-צפויה, אלא ציפו לה מיום ליום — ומיניסטריון-המלחמה ערך מראש תכנית לדכוי המרד.

(5) אמנם, עוד ב-1795 דיכא, כידוע, הגנרל בונפרט — באותה פריס — מרד נגד „זנב“ הקונבנט באש תותחים בראש וראשונה. — בלי לדבר על השימוש בארטילריה נגד התקוממות מאי האנטי-צרפתית במרד 1808, או בשעת דיכוי מרד הדקבריסטים בפטרבורג (1825).

(6) יצויין, כי מלכתחילה החליטו מפקדי צבא-הממשלה והגנרלים קבניאק ולמורסייר — לרכז את חילותיהם רק באזורי העיר בהם שלטו לחלוטין ולמנוע בהם כל מגע עם האוכלוסיה המרדנית לפני פרוץ עצם הקרב, כאמצעי לשמור בפני כל „הדבקת“ רוחנית. רק עם הגוף מסע התנופה של המתקוממים תפס צבא השלטון בפועל ממש את מרכז העיר כולו. סייעה בידיהם הרבה העומדה שפועלי פריס מיעטו להשתמש בזכותם, שניתנה להם, להלכה מאז פברואר 1818 להצטרף ל„משמר-הלאומי“, והבטליונים של זה (ויחידות הרמנים בפרט) נשארו בהרכב חברתי אשר עשאו תומכי שלטון מוחלטים. — המערך ת.

בשית"מגן נכונה. הם לא ביטחו את אגפי המתרסים, ולא נתבצרו בבתים פניהם, וכך במרוצת המרד התפתחה בצבא שיטת שיגרה להתגברות על ביצורי המורדים: ריתוק חזיתו של המתרס, וחיל המצב שלו, ע"י אש תותחים ואיגוף, דרך הבתים הסמוכים — בעזרת חפירות ופיצוצים, או הצתת הבתים הסמוכים ע"י המנדסים.

שיטה זו זכתה להצלחה גם באותם תחומי עיר שמבחינת גניינם היו נוחים למורדים יותר ממקום פעולתם בימים הראשונים. (ולאחר זמן אפילו במעוזם האחרון של המתקוממים, הלא הוא פרבר סנטראנטואן בעל מסורת המרדנות המהוללה עוד מימי הבסטיליה, ואבגוסט 1792, שבת המידות שבו ורחובותיו הצרים שימשו למגינים סיוע רב, — המערכת). יתרון הנשק והעדיפות באמצעים הטכניים וכאימון הטקטי (כגון: בחירת מקום נוח לפעולה) שהיו לצבא הסדיר, הכריעו את התיכנון הראשיתי ואת הגבורה המתמידה של המורדים. בלקח של מערכת יוני השתמשו כוחות הריאקציה שימוש רב, (אגב לימוד גזירה שווה לגבי מצבים דומים), גם בשעת דיכוי של מרד ה"קומונות", ואלו המורדים חזרו באותה מערכה מחודשת על שגיאותיהם הרבות של לוחמי 1848. ומן הראוי הוא שגייחד בהזדמנות ראויה את הדיבור גם על הלקח הצבאי האירגוני הרב של מלחמת הקומונות, כדי לנתחו ולהסיק את מסקנותיו.

התקוממות יוני נמנית על מרידות הערים מן "הגל השני", שנתחולל — והוכרע — במהלך מהפכותיה של שנת 1848 ביבשת אירופה (בקץ ובסתיו, ואף ב"1849 — פרג, דרודן, וינה ועוד), וכדאי לציין כי מני אז ועד דצמבר 1905 במוסקבה, כמעט לא היה נסיון רציני למרד מיתרסים עממי ("לקומונות" לחמו בטליונים מאורגנים של "משמר-לאומי" פריסאי שהיה אז פועלי בעיקרו) נגד צבא סדיר, כלומר, היה כאן גמר תקופה מסויימת בפרשת קרבות של מורדים.

מרד וינה - פברואר 1934

ההוכחה המובהקת כי להשתלטות מזויינת של כוחות עממיים על ערים ישנם תנאים מסויימים — שהם תנאים-שליקבע — היא העובדה, שעם כל הריחוק הרב בזמן ועם כל ההתפתחות הטקטית והטכנית העצומה המפרידים בין מערכת-יוני 1848 ומרד ה"שוצבונד" 1934 — במידה רבה עמדו ב"שניהם לפתרון אותן הבעיות עצמן. לא נעמוד, כמובן, כאשר לא עמדנו גם בדוגמה הקודמת הנ"ל, על הרקע הפוליטי והארגוני של מערכת מרד זו, ואלו מבחינה אופרטיבית וטקטית בלבד היה גם כאן תפקידים המרכזי של המורדים לחדור לטבורה של העיר, שבו רוכזו "מרכזי-העצבים" של המנגנון הממשלתי. גם בווינה, כמו בפריס, היו שכונות-הפועלים בסיסי המורדים; וגם כאן אוגפות הן את המרכז בחצי-גורן עגולה. לכך נוסף שיתרון כוחו של השלטון דומה היה ליתרונו ב"מערכת-יוני". אלא שיתרון זה מצא, כמובן, את ביטויו לפי התנאים הטכניים והטקטיים של התקופה. אמנם הצבא והמשטרה האוסטריים, והאירגונים הצבאיים הריאקציוניים ("לא היו מצויידים ציוד חדש ביותר; ובתחום נשק-רגלים, הקל והמסייע, הרי שני הצדדים הלוחמים כמעט ששנתו ביכולתם. יתרון כוחו של השלטון היה גם במקרה זה בארטילריה, בכוחות הנייחים (כלומר — המשוריינים), בחיל רגלים ממונע, באמצעי-קשר מעולים (שחסרו לגמרי למורדים), בחיל מהנדסים מאומן וברמה גבוהה יותר של אימון, וניהוג טקטי-כללי.

אך היתרון החשוב ביותר של הכוחות הממשלתיים היה בכך שמן הרגע הראשון היתה היזומה בידיהם, והמורדים לא עשו כל נסיון לקחתה לידיהם. כך למשל, על אף האפשרות שניתנה להם ביום הראשון של המרד, (שהיה בחזקת הפתעה לממשלה, על כל פנים במשך זמן מה) לחדור לטבורה של העיר, לא נעשה כל נסיון כזה, אף על פי שלמורדים היו כוחות ואמצעים מספיקים. ועוד זאת: חלק גדול מבכתי-הפועלים המשותפים, שהיו גם הבסיסים וגם מקומות הקרב העיקריים, נמצאו בקרבת קסרקטים ותחנות רכבת שלשם

השלטון חופש גמור של תנועה ופעולה, ויכולת היתה להם לבודד לחלוטין את כוחות המורדים במרכזיהם; בו בזמן לא היתה למורדים אפשרות לערוך כל אופרציה שתהא משותפת, או שמטרתה תהיה יותר ממקומית בלבד.

מבחינה טקטית נתפתחה גם בארבעת ימי הקרבות בוינה שיגרה מסויימת בפעולות שני הצדדים. הפועלים נתבצרו בעיקר בבתי המשותפים, ובעוד כמה בנינים, וחץ במבוקמות בודדים לא הוכיחו ייזמה תוקפנית נגד תחנות משטרה או נגד מטרות חיוניות אחרות, וכמעט שלא ניסו לחסום את הרחובות במתסטים או באמצעים אחרים. — מכל מקום לא בממדים גדולים ובשיטתיות, ואלו כוחות הממשלה „ניקו“ את הרחובות ע”י פטרולים ניידים קבועים, אגפו את בתי הפועלים וסגרו עליהם מכל עבר, והציבו, אל מול כלי נשקם הקלים של המורדים, ארטילריה, להרעיש את הבתים באופן שיטתי. לאחר הכנה זו החלה ההסתערות, וכיבוש הבנינים בזה אחר זה, לאחר כך חיפושים, ו”סריקות” ומאסרים המוניים.

מן הראוי לציין עוד שלוש נקודות מיוחדות לפרשת וינה והן:

- א. המורדים לא השתמשו לחלוטין בתכלות נגד שרותים ציבוריים או נגד מטרות חיוניות אחרות;
 - ב. העובדה כי לרשות הממשלה עמדו כל אמצעי ההשפעה על הציבור כגון, הרדיו, עתונות וכיבוש השפיעה הרבה;
 - ג. וכגורם העיקרי — שיש להביאו בחשבון, אם כי במידה קטנה יותר, — גם בהעריכו את מערכת יוני 1848⁹) — יש לציין שההמון היה אדיש ולא סייע למורדים במידה מספיקה, וכדוגמה לכך ישמש כשלונה של השביתה הכללית⁹).
- (המשך יבוא)

8) במידה שהכתוב מדבר בהמון הבורגנות הזעירה והבינונית, זו שהלכה עם השלטון ביולי 1830 וששמרה על נייטרליות ידידותית כלפיה, בין כאזרחים ובין כ”משמר לאומי”, בפברואר 1848. נכוחים הדברים; ואלו המון הפועלים בפרים — כפי שבוטל ביחוד מתאורי ההגנה על פרבר סנטיאגו ועוד רובעים, — לחום לחם באופן המוני ובתקיפות עד נפל בנופלים. — המערכת.

9) זו שהוכרזה להלכה באוסטריה עם פרוץ התקוממות „השוצבונד“, אשר נגרמה ע”י איומי פירוק זינו מעליו. התעייפותם הציבורית של פועלי אוסטריה התבטאה ביחס אדיש לקריאת השביתה, ולדבר היו תוצאות גורליות, ביחוד באשר לעבדות מסילות הברזל, שהביאו תגבורות לממשלה. — המערכת.

